

Крім того, рівень розвитку науки і освіти значною мірою починає залежати від ефективної взаємодії і співпраці вчених, від можливості вільного доступу їх до світових інформаційних ресурсів, від рівня інформаційної культури особистості. Оволодіння засобами новітніх інформаційно-комунікаційних систем дозволяє ученим і освітянам, які працюють у різних академічних установах і навчальних закладах, обмінюватися результатами досліджень і вирішує проблему інформаційного забезпечення. Всесвітня мережа суттєво розширює можливості людини і, відповідно, розширює соціальний простір. Так, за рахунок мережі, людина може спілкуватися з людьми, які знаходяться в інших країнах, створювати віртуальні світи, мати доступ до баз електронних бібліотек і т.д.

Список літератури

1. Абрамов Ю.Ф. Категорія «інформаційно-віртуальна реальність» як фактор розвитку науково-філософського знання / Ю.Ф. Абрамов, В. І. Куйбарь – <http://cyberleninka.ru>
2. Воронкова В. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві / Воронкова В. – <http://uaforeignaffairs.com>
3. Голубович О. Антропологічний вимір соціокультурного розвитку в ХХ столітті // Голубович О. – <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Иванов Д. Общество как виртуальная реальность / Д. Иванов // Информационное общество – М.: Издательство АСТ, 2004. – С. 355-428.
5. Калашнік О.В. Міф як синкретична форма віртуальної реальності / Калашнік О.В. – <http://www.zgia.zp.ua/>

О.П. Скиба

ОСОБЕННОСТИ СОЦИОКУЛЬТУРНОГО ИЗМЕРЕНИЯ ВИРТУАЛЬНОЙ РЕАЛЬНОСТИ

Статья посвящена исследованию особенностей социокультурного измерения виртуальной реальности

Ключевые слова: информационное общество, Интернет, общество знаний, информационные технологии, виртуальная реальность, виртуальное пространство.

O. Skyba

FEATURES OF SOCIOCULTURAL DIMENSION OF VIRTUAL REALITY

The article investigates the features of sociocultural dimension of the virtual reality.

Keywords: information society, Internet, knowledge society, information technologies, virtual reality, virtual space.

6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс – М.: ГУ-ВШЕ, 2000.

7. Куйбарь В. И. Понятие «информационно-виртуальная реальность» как фактор развития концепции основного вопроса философии / Куйбарь В. И. – <http://cyberleninka.ru>

8. Маклюэн М. Средство есть содержание / Информационное общество // Маклюэн М. [Пер. с англ.]. – СПб.-М.: АСТ, 2004. – С. 341-348.

9. Мионов В. В. Информационное пространство: вызов культуре / В. В. Мионов // Информационное общество. – 2005. – № 1. – С. 14-18.

10. Межуев В. М. Модернизация и глобализация – два проекта «эпохи модерна» / В. М. Межуев // Глобализация и перспективы современной цивилизации / [отв. редактор К. Х. Делокаров]. – М.: КМК, 2005. – С. 3-26.

11. Носов Н.А. Виртуальная психология / Носов Н.А. – М.: Аграф, 2000.

12. Носов Н. А. Виртуальная реальность / Носов Н.А. – Вопросы философии. – 1999. – №10. – С. 152 – 165.

13. Почепцов Г.Г. Контроль над разумом / Почепцов Г.Г. – К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2012. – 350 с.

14. Розин В. М. Интернет – новая информационная технология, симбиоз, виртуальная среда / В. М. Розин // Влияние Интернета на сознание и структуру знания. – М.: ИФРАН, 2004. – С. 3-23.

15. Штанько В. І. Віртуальний комунікативний простір і проблема само ідентифікації особистості / Штанько В. І – <http://library.lnu.edu.ua>

УДК 123 17 [27+28] (045)

Н.М. Сухова

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ХРИСТИАНСТВА ТА ІСЛАМУ

Національний авіаційний університет

Анотація. У статті здійснюється аналіз вирішення проблеми свободи особистості у світоглядних контекстах сучасних релігійних систем християнства та ісламу.

Ключові слова: свобода, особистість, духовний простір, релігія, маніпулювання свідомістю, милосердя, толерантність.

Вступ

Описуючи сьогоднішня метафорою «плинна сучасність», філософ і соціолог З. Бауер намагається показати перехід від складно-структурованого світу, який обтяжений різноманітними мережами соціальних обов'язків і умов до світу гнучкого, що є вільним від різних кордонів й умовностей. У цьому світі відмирають деякі недосконалі й не потрібні слова, форми та інституції. Це стан плавного перетікання, переміщення, початок рухомої стадії, коли будується нова дійсність. Людина стає мобільною і не обтяженою тривалими зобов'язаннями. Усе, що людина створює

– вона може все й змінити [1]. Поряд з цим спостерігається й негативна тенденція епохи – суспільні та індивідуальні проблеми людини розрослися до загальнолюдського рівня. Зміна людської поведінки та діяльності внесла свої корективи у вирішення питання щодо релігійної свободи особистості, толерантного відношення вірян між собою в межах різних конфесій певної релігії та до представників іншого типу віросповідання, а також їх сумісного проживання в межах країни та планети в цілому.

Сучасна людина повертається до ревізії понять свободи в релігійному та філософському аспектах,

щоб вирішувати та, більшою мірою, уникати міжрелігійних й міжконфесійних сутичок, політичних негарздів тощо.

Постановка завдання

Визначити причини обмеження свободи особистості в сучасних релігійних реаліях християнства та ісламу. Показати, через надрелігійну категорією милосердя в християнстві, силу впливу релігійної свідомості на вирішення актуальних проблем людини XXI століття.

Аналіз досліджень і публікацій

На сьогодні в Україні та за її межами вийшла значна кількість праць, де аналізуються нагальні проблеми людини в релігіях світу. Зокрема, варто відзначити дослідження П. Антеса, М. Бердяєва, А. Бронка, О. Вінслоу, І. Гобозова, В. Гутрі, Л. Джуссані, А. Журавського, Ю. Кімєлева, А. Краснікова, А. Назарчевої, А. Смірнова, К. Тіле, П. Шантепі, С. Черняєвої, Дж. Едвардса, М. Якупова та ін., а також розробки українських дослідників: А. Арістової, С. Жилюка, В. Жуковського, О. Зайця, В. Єленського, А. Колодного, В. Ларіонової, Л. Філіпович, Ю. Чорноморця, Д. Цьоліна, А. Юраша та ін. Ці дослідження взаємодоповнюють одне одного та окреслюють нові траєкторії пошуків відповіді на питання про свободу особистості та її відповідальність перед Творцем і людьми в сучасному світі. Разом із тим, значна кількість джерел, щодо зазначених проблем, не забезпечує комплексного бачення на здатність людини милосердно відноситися до ближнього, що породжує вкрай негативні ситуації між конфесіями в межах однієї релігії та відсутність толерантного відношення до людей іншого типу віросповідання.

Основна частина

Минуло більше ста років, як відомий всьому світові філософ М. Бердяєв писав, що в буремні часи нового століття «особистість відчула небувалу до цього відірваність від світу, відокремленість та сум, надзвичайну жагу самоствердження, жагу повноти і возз'єднання, жах небуття, жах смерті і нудьгу недійсності життя» [2, с. 25]. На сьогодні ці слова знов стають актуальними для сучасної людини, яка перебуває в нових умовах релігійного відродження, перед нею виникають безліч проблем і запитань щодо подальшої долі існування людства в глобалізованому світі.

Ситуацію глобалізованого світу І. Гобозов характеризує як стан формування ринкового людства в якому домінує принцип Т. Гоббса «війни всіх проти всіх», яка «призвела до появи наднаціональних економічних, фінансових, політичних, юридичних і т. і. структур, що диктує всім народам та державам правила поведінки і образ життя» [3, с. 11]. Відмова людини від національних цінностей, що часто зустрічається в різних осередках сучасного суспільства, є закономірним результатом уніфікації та стандартизації життя. Більш глибоко на це також наголошує З. Бауман у своєму творі «Індивідуалізоване суспільство», підкреслюючи той факт, що в державах нової епохи спостерігається закономірний утиск індивідів у їх власних ресурсах і домінує втеча від

відповідальності за прийняті людиною рішення [4].

Між тим, є й прогресивні тенденції глобалізації світу: саме завдяки ЗМІ та іншим засобам комунікації створився єдиний духовний простір і духовні досягнення одного народу стають надбанням усіх інших народів. Представників мислячої частини суспільства й релігійних громад цікавлять одні й ті ж питання: екзистенція людини, її доля та доля всієї цивілізації в майбутньому, вплив техніки на людське життя і т. д. Серед цих проблем по-новому стає вічне питання про свободу особистості, межі цієї свободи та її наслідки. В наших дослідженнях доцільно обмежитися релігійним зрізом цього питання, а саме розуміння свободи особистості в християнстві та ісламі як найпопулярніших і найпоширеніших релігій у сучасному світі.

Аналізуючи статистичні підсумки розвитку релігії в Україні й в усьому світі на 2014 рік, В. Єленський звертає увагу на те, що ситуація глобального релігійного розвитку відбувалася за тими сценаріями, які були окреслені дослідниками релігійних процесів. 94 – 95% усіх найбільших релігій на планеті припадає на шість груп: 1 група – 33% населення планети – християни; 2 група – 23% – мусульмани (спостерігається найбільш динамічне зростання); на третьому місці знаходиться індуїзм; на четвертому – люди, які не мають релігії (12% – агностики, 2% – атеїсти), 7% – буддисти і 6% – китайські етнорелігії [5]. Також дослідники релігійних процесів звернули увагу на те, що спостерігаються закономірні процеси втягування релігії в глобальну політику, міжнародні відносини та її участь у багатьох конфліктах світового рівня. Україна не є виключенням і терористичні угруповання діють на її території під гаслами спасіння православних людей. Адаже так звані «священні трикутники» суспільного розвитку, який складають: політика, економіка й релігія, – й активні процеси в цих трьох сферах людського існування, дають змогу побачити якісні зміни самого суспільства. Хоча проблема темпів цих змін потребує окремого розгляду.

В умовах активних і незворотних змін глобалізованого світу відбувається зустріч християнського та ісламського світів, двох принципово різних культурних парадигм. Зростають культурні суперечності у життєвих просторах з різними релігійними цінностями. Так відомий німецький письменник, Р. Джордано в своєму відкритому письмі до президента ФРН К. Вульфа про створення неправдивого позитивного настрою по відношенню до ісламу, пише: «Я не збираюся бути Вашим репетитором з історії, але настільки явне і безвідповідальне прирівнювання реально існуючого ісламу до бажаного, сумісного з європейськими цінностями сферичному ісламу в вакуумі, викликає необхідність енергійного протесту. Перш за все тому, що політичний і войовничо налаштований іслам не можна ніяк інтегрувати, та й «звичайний» іслам є проблематичним більш ніж достатньо. Невже Вам не відомо, що ніхто до цих пір жодного разу скільки-небудь переконливо не відповів на питання про сумісність ісламу зі свободою слова та совісті, рівноправністю жінок, плюралізмом, відділенням релігії від держави, демократі-

сю?» [6, с. 1].

Кожного року ми спостерігаємо як міграція людей з різних країн і континентів до Європи робить її якісно іншою. Емігрантам необхідно пристосовуватися до незвичних умов і відносин у чужому для них суспільстві, здійснювати ревізію своїх культурних та релігійних цінностей тощо. Таке завдання стояло перед емігрантами в часи, коли ще не було таких потужних потоків переселенців та біженців із країн Африки та Близького Сходу. Сьогодні можна спостерігати величезні за чисельністю земляцтва та релігійні громади язичників, мусульман різних напрямів тощо. Відповідно події останніх двадцяти років у Західній Європі показують, що деякі вороже налаштовані, зокрема, мусульмани не бажають приймати культурні традиції населення європейських країн і чинять опір, виправдуючись правом на свободу віросповідання.

Слід підкреслити, що іслам наймолодшою релігією серед найпоширеніших світових релігій. За мусульманським календарем, який називають Хіджрою, релігійна громада мусульман проживає у XIV столітті. Якщо провести паралелі з християнським світом і його літочисленням, то у XIV столітті представники християнства здійснювали Хрестові походи. Так само у мусульман зараз проживається ера джихаду – священної війни за віру, коли вони несуть віру іншим народам. Тільки умови сучасного глобалізованого світу значно ускладнилися наявністю успішних держав та розвитком техніки, яка заповнила побут і зробила людей залежними від себе.

Цивілізаційні надбання Європи приваблюють не тільки мусульман країн Близького Сходу, а й народи Африки прагнуть кращого життя для себе в далеких від свого континенту країнах. Така ситуація, в свою чергу, стає випробуванням для всього християнського світу, коли найважливіші християнські чесноти: любов до ближнього, милосердя, віротерпимість та інші, стають індикатором справжності християнського осередку. Між тим, слід взяти до уваги, що як у християнстві, так і в ісламі відбуваються внутрішні процеси розвитку зі своїми негараздами, проривами та досягненнями.

Дослідники як християнства, так і ісламу, аналізуючи Святе письмо цих релігій – Біблію та Коран, прийшли до висновку, що природа людини, її становище в світі та відносини з Богом мисляться по-різному. Християнство дотримується позиції, що людина є сином Бога. Між тим, передбачено вплив гріху на людину. Завдяки саме цьому перед особистістю відкривається перспектива морального зростання, набуття подоби Бога і злиття з Ним. Такий процес для християнства вважає вершиною всесвітньої історії [7, с. 83].

В ісламі положення людини перед Творцем вбачається по-іншому. Полягає воно в тому, на думку М Фахрудіна, що людина мислиться рабом Аллаха і призначена Ним для здійснення певної місії. Аллах наділив людину деякими схожими на власні атрибутами: силою, волею, знанням, мовою, зором, слухом тощо. Однак істинними вони є лише у Всевишнього, а в людині вони тимчасові, не вічні [8]. Відтоді в самій внутрішній природі людині, на відміну від християнс-

тва, відсутня уява про первородний гріх. Саме звідси випливають висновки дослідників, що в ісламі відсутній акцент особистісного зростання людини та внутрішнього морального її самовдосконалення.

Однак, не слід забувати, що іслам розглядає людину як невід'ємну частину уми, мусульманської громади, все життя якої повинно відбуватися в межах мусульманського права – «фікха». Специфіка мусульманського права полягає в тому що, воно мислиться вірянами не тільки правом, а й релігією. «Для мусульманського права типовим є дуалізм релігії та держави, – наголошують В. Лубський та В. Борис. – Насамперед релігія, потім держава та культура. Іслам – це релігія закону, а мусульманське право має не раціональну, а релігійну, «божественну» сутність» [9, с.14]. Ума є тим монолітом, який існує в режимі договору людства з Аллахом, підтримує мусульманіна в часи самотності та випробування долі.

А. Журавський наголошує, що: «...метою (ісламської антропології) – відповіді не на питання, що є людина, а на питання, що повинна і що не повинна вона робити, що є для неї добро і що є зло, яка її мета в цьому житті... Коранічна антропологія розгортається в трьох основних планах: як повинна людина будувати свої відносини з Богом, як вона повинна розрізнати добро й зло і, нарешті, як вона може знайти спасіння» [10]. Для цього в ісламі існує ціла низка спеціальних інструкцій, де віряни можуть знайти відповідь на конкретне питання. Тому, вирішення питання свободи волі та відповідальності людини має певне забарвлення, а саме моральнісна детермінація задається зовні, а не внутрішньо, як у християнському концепті, у формі встановленого божественного порядку. Таким чином, потреба людини в самостійному виборі начебто відпадає.

Дослідник ісламу, А. Смірнов наголошує на тому, що ісламський контекст не передбачає необхідності самій людині вирішувати проблему відмінності між добром та злом. Відповідальність людини перед Богом полягає лише в дотримуванні норм, які Він надав. Ісламська моральність визначається саме слідуванням чи відхиленням від зовні встановлених Творцем норм добра. Звідси походять й норми гріха в ісламі. Найтяжчими з них є відвернення від віри в Аллаха, відвернення від мусульманської общини – уми. Решта гріхів, що порушують божественний порядок у світі, розглядаються як не принципи. Гріх окремої людини є її персональним гріхом і не більше. Мабуть це є закономірним моментом специфічного світоустрою в ісламі, оскільки в ньому відсутня інформація про первородний гріх людини. Душа мусульманіна не мислиться тим місцем, де кожного разу вирішується не лише доля особистості, а й метафізична доля людства [11, с. 62].

Слід підкреслити той факт, що для представників європейської культури дуже складно реконструювати специфіку ісламського віровчення про людину з середини ісламської культури, вона завжди буде вбачатися нам лише ззовні. Так, в науковій літературі серед дослідників ісламу існують суперечки щодо розуміння положення про обумовленість усього, і навіть поведінки людини, волею Аллаха. Представники мусульманської релігійної традиції трактують

його більш глибоко ніж це вбачається представникам інших культурних та наукових осередків. Так М. Якупов підкреслює, що Аллах визначив необхідність самодіяльної активності мусульманина, його моральний вибір і відповідальність за цей вибір [12, с. 167]. Такий ракурс бачення людини в ісламі дає нам змогу говорити, про наявність точок дотику з християнським розумінням призначення людини в світі.

У християнстві, на відміну від ісламу, робиться наголос на особистісному зростанні людини впродовж її земного життя. З цього приводу, дослідниця психології релігії С. Черняєва говорить, що «християнський шлях розвитку особистості осмислюється в термінах самореалізації людини. В ідеї самореалізації особистості безпосередньо присутньою є ідея свободи, вільного розвитку. Християнський погляд на свободу людини уявляє свободу як необхідну умову християнської самореалізації» [13]. Вона виділяє такі основні аспекти свободи особистості в християнстві: онтологічна свобода – є станом відкритості особистості до різноманітних і можливих форм буття; психологічна свобода – розглядається як невід’ємна здатність людини і основа гідності людини, свобода від примусу і здатність бажати та приймати рішення; практична моральнісна свобода – здатність контролювати свої нахили, бажання й мотивації, досягається вона вихованням та самоконтролем. З цього випливає, що найважливішим аспектом свободи особистості в християнстві є звільнення від стану гріха та прагнення до святості (в ідеальному варіанті). А відбувається це завдяки моральній праці, яку свобода здійснює в особистості через гідність. При цьому совість, як властивість людської душі, спрямовує моральнісний вибір особистості, наділяє відповідальною усвідомленістю вчинки людини. Тому спокійна совість християнина, як результат моральнісної перемоги над гріхом, вбачається тотожною свободі особистості.

Вроджена схильність людини до гріха, що визнається християнами всіх конфесій, виписана в посланні апостола Павла до римлян: «Бо знаю, що не живе в мені, тобто в моєму тілі, добре; тому що бажання добра є в мені, але щоб зробити таке, того не знаходжу» (гл. 7, вірш 18) [14, с. 1286].

Невід’ємними складовими свободи особистості в християнстві є звільнення совісті від закону та свобода волі. Свого часу, французький богослов та реформатор християнської церкви, Ж. Кальвін наголошував: «доки совість постійно перебуває у жаху та страху перед Законом, вона ніколи не буде з чистим серцем слухняна Богові» [15, с. 292]. Цей вислів наголошує на відсутності страху, в повсякденному його розумінні, перед Богом. Поняття «страх божий» передбачає такі вчинки вірян, їх помисли та дії, які ніяким чином не можуть образити Творця. Сором за свої хтиві помисли зберігають гідність людини, допомагають їй зрозуміти інших, не засуджувати їх. Між тим як стан страху є проявом прихованої агресії людини, її соціальної ущербності, втрату людської гідності, втрату гармонії між душею та тілом. І тільки очищення своєї совісті від гріху, призводить до змін у свідомості людини.

Совість християнина мислиться голосом Бога в ньому, місцем перебування Бога в людині, а за сло-

вами святителя Ігнатія Брянчанінова, як «здатність людського духу до розрізнення добра і зла, усвідомлення добра й зла». Це співпадає з філософським визначенням цього поняття, як «здатності особистості критично оцінювати себе, усвідомлювати і переживати свою невідповідність належному» [16, с. 585]. Це передбачає критичне оцінювання особистості своїх вчинків, думок, бажань, а також здатність самостійно формулювати моральнісні обов’язки та реалізовувати моральнісний самоконтроль. Отже, інтерес християнина, що пов’язаний з проблемою особистості, спрямований на внутрішнє духовне самовдосконалення за допомогою віри та підтримкою Бога. Свобода волі, вибору та відповідальності особистості в християнській концепції, мислиться як початковий дар від Бога, що внутрішньо притаманний людині. «Усе мені дозволено, та не все корисне; все мені дозволено, та ніщо не повинне володіти мною» – наголошується в Євангелії словами апостола Павла у його першому посланні до коринф’ян (Корінф. 6:12) [14, с. 1299].

Християнська добротність – милосердя, як турботливе, співчутливе та доброзичливе відношення до інших людей, тісно переплітається з основними поняттями цієї релігії і підкріплюється тезою, що в будь-якій людині слід бачити «образ Божий», незалежно від її гріховності та віросповідання. «за християнським ученням, у милосерді людина відкривається Богові і тим самим відкривається добру. З етичної точки зору милосердя становить обов’язок людини: у милосерді людина покликана здійснити моральнісний ідеал. На це вказує й заповідь любові (Лк. 10:24). Милосердя досягає моральної повноти, коли втілюється в діях, спрямованих не тільки на задоволення інтересів іншої людини, але й на прагненні до досконалості» [17, с. 262-264]. Отже, християнське милосердя є вираженням самовдосконалення та обожнення людини, воно передбачає прощення образ, утримання від помсти та «любов до ворогів своїх». Тому християнство є надто складною і глибокою для розуміння релігією, яка вимагає від людини не тільки формальної приналежності до неї, але й постійної роботи над собою. Така позиція покликана допомогти християнам свідомо оцінювати складні ситуації в світі та відповідно чинити в них.

В ісламі, дослідники Корану та Суни, доводять наявність площини, в якій проявляється поняття милосердя божого та людського – «дар уль іттіфак» або «територія договору» як форма мирного співіснування в багатополлярному світі. Вони наголошують, що іслам є релігією договору як добровільної угоди про взаємовідносини з зобов’язаннями не виходити за межі договору. За подобою договору людства за Аллахом, вільний договір між людьми став найвищою формою соціальної організації як всередині мусульманської умми, так і у взаємовідносинах із немусульманами [18, с. 77]. Відповідно, через уму людина реалізує особистісну свободу вибору – служити добру і бути гідним довіри Аллаха. Так само як і в християнстві, в ісламській традиції свобода вибору пов’язана з моральною відповідальністю особистості за нього.

Враховуючи складності трансформаційних про-

цесів у суспільстві XXI століття, коли моральність, як основа людського духу, – на думку французького філософа М. Кастіо, – вимагає від людини інтелектуальних і духовних сил, затрат, напруги, що сьогодні не затребуване суспільством. Для нього є цікавим інтелект як ерудованість, не обтяжений мораллю, не схильний до саморефлексії та глибини. Засоби масової комунікації як частина масової культури відучили людину думати та вирішувати самостійно. ЗМІ не зацікавлені у вдумливому і питливому розумі [19]. Ця теза підкреслює наявність у суспільстві тенденції гонки за кар'єрним успіхом і матеріальним цінностями. Інформаційна перевантаженість схиляє людину до буденності, легкості сприймання ситуацій та втечу від відповідальності за свої вчинки. Це не передбачає можливості належного духовного розвитку. І в той же час, враховуючи буремні зміни в світі, людина здатна випробувати себе в складних ситуаціях і реалізувати свій свободний вибір у бік добра та милосердя.

Релігійне уявлення, в світоглядних контекстах релігій закону, про неспроможність людини чинити опір долі, на сьогодні перебивається християнським розумінням милосердя та свободою вибору особистості, що задає перспективи розширення свідомості для представників інших віросповідань, оскільки сучасне суспільство складають люди різних віросповідань. Дипломатичні відносини між державами є підтвердженням реалізації свідомого вільного вибору людей співіснувати в мирі, здійснювати політичні, економічні, культурні та інші відносини.

Тероризм, який сьогодні набув міжнародного характеру, є прояв крайнього релігійного фанатизму людей. У всіх релігіях фанатизм, як істерично звужений стан свідомості людини, вважається гріхом тяжчим за самогубство, оскільки він й призводить до самогубства та вбивства. З цього випливає, що тероризм не має відношення до жодної з релігій, він знаходиться поза їх межами. Помста та покарання не притаманні милосердному Творцю. Таке явище виникає з ситуацій, коли відбувається підміна релігійних понять, які в подальшому засмічуються сурогатними уявленнями під впливом політичної ідеології та недосконалої суспільної практики. Практика перекадання відповідальності за свій вибір на іншу людину, сьогодні потребує переосмислення. Враховуючи складність соціальних проблем глобалізованого суспільства, нам не обійтися від усвідомлення особистісної відповідальності за долю людства на планеті.

Висновок

Підсумовуючи можна сказати, що проблема свободи особистості в християнстві та ісламі трактується по-різному. В кожній з релігій свобода особистості обумовлена специфікою релігійних установок і положенням людини перед Творцем. Відтоді й розуміння милосердя відбувається за таким самим принципом. У християнстві милосердя є невід'ємною якістю зрілої особистості, яка реалізує свій вибір, співставляючи його з найвищим духовним еталоном. Між тим як у ісламі особистість обумовлює свій вибір запитами уми і межами мусульманського права. Звідси випливає, що свого найвищого сенсу поняття милосердя набуває лише в хри-

стіянстві, оскільки воно виходить за межі уявлень людей про силу милосердного відношення Бога до них. Милосердя є якістю Бога, а в кожній людині вона присутня генетично.

Сучасне глобалізоване суспільство чітко показує, що причиною кризового стану особистості та моральнісних основ людства є економічні, екологічні та політичні проблеми людства. Агресивна самовпевненість людини XX – XXI століття в уникненні покарання за свої злочини, сприяють утворенню терористичних угруповань, що беруть на себе роль засуджувати інших людей від імені Творця. Поява неправдивих форм релігійності пов'язана з вульгарним й невірним розумінням особистості в конкретній релігії, а звідси з'являються й нові обмеження свободи.

Усвідомлення причин різноманітних гострих проблем XXI століття та бажання їх вирішити, сьогодні замало для сучасної людини. Теперішній час потребує від особистості негайних дій відносно внутрішнього зростання, роботи на своїми пристрастями, жахами, залежностями тощо.

Список літератури

1. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / Зигмунд Бауман. / Пер. с англ. – М. : Весь Мир, 2004. – 188 с.
2. Бердяев Н. Новое религиозное сознание и общественность / Н. Бердяев. – М. : Канон+, 1999. – 464 с.
3. Гобзов И. А. Глобализация и терроризм / И. А. Гобзов. // Философские науки. 2015. – № 12. – С. 11 – 16.
4. Бауман З. Индивидуализированное общество / Зигмунд Бауман. / Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева – М. : Логос, 2005. – 390 с.
5. В Киеве подвели итоги развития религии в Украине и мире в 2014 г. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://risu.org.ua/ru/index/all_news/community/freedom_of_conscience/58953.
6. Проблема не в эмиграции, а в исламе. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://gabbigob.livejournal.com/124885.html?thead=693717>
7. Поломошнов П.А. Проблема личности в исламе / П. А. Поломошнов // Исламведение. 2015. – №4. – С.78 – 87.
8. Фахрудин М. Всевышний Аллах – что мы обязаны знать о нём? [Електронний ресурс] Режим доступу www.islam.ru/content/veroeshenie/43436
9. Лубський В. І, Борис В. Д. Мусульманське право: навч. посіб. / В.І. Лубський, В.Д. Борис. – К. : Вілбор, 1997. – 256 с.
10. Журавский А. В. Представление о человеке в Коране и Новом Завете [Електронний ресурс] Режим доступу <http://mission-center.com/islams/zhur.htm>.
11. Смирнов А. В. Нравственная природа человека: арабско-мусульманская традиция / А. В. Смирнов. // Этическая мысль: ежегодник. – М. : Институт философии РАН, 2000. – С. 46 – 70.
12. Якупов М. Т. Социально-философский анализ проблемы предопределённости в исламе в контексте экстремизма / М. Т. Якупов. // Вестник Тамбовского университета. Серия: гуманитарные науки, 2009. – №1. – С. 164-169.
13. Черняева С. А. Свобода христианской реализации личности / С. А. Черняева. // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – Самара, 2008. – Выпуск № 57. – С. 183 – 186.
14. Біблія Книга Священного Писання Старого та Нового Завіту / в українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К. : Видання Київського патріархату УПЦ, 2004. – 1410 с.
15. Кальвин Ж. Наставление в христианской вере, в 3-х т. / Ж. Кальвин. – М. : РГУ, 1999. – Т.2. – 321 с.
16. Новая философская энциклопедия в 4-х т. / Под ред. В. С. Стёпина, А. А. Гусейнова, Г. И. Семигина, А. П. Огурцова – М.: Мысль, 2001. – Т 3. – 692 с.
17. Этика: Энциклопедический словарь / Под ред. Р.Г. Апресяна и А.А. Гусейнова. – М. : Гардарики, 2001. – 671 с.
18. Полосин А.В., Али-Заде А. Ислам не такой! А какой? 40 ответов критикам Ислама / А.В. Полосин, А. Али-Заде. –

М.: Издательский дом «Ансар», 2008. – 288 с.
19. Кастийо М. Автономия, идентичность, способность: размышляем вместе с Полем Рикёром об актуальных про-

блемах современности / М. Кастийо. // Философские науки. 2013. – № 8. – С. 51 – 58.

Н.Н. Сухова

ПРОБЛЕМА СВОБОДЫ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО ХРИСТИАНСТВА И ИСЛАМА

В статье анализируется разрешения проблемы свободы личности в мировоззренческих контекстах религиозных систем христианства и ислама.

Ключевые слова: свобода, личность, духовное пространство, религия, манипуляция сознанием, милосердие, толерантность.

N. Sukhova

THE PROBLEM OF THE PERSONALITY FREEDOM IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY ISLAM AND CHRISTIANITY

The article analyzes the solution of the problem of the individual freedom in the worldview context of religious philosophical systems of Christianity and Islam.

Keywords: freedom, personality, spiritual space, religion, manipulation of consciousness, clemency, toleration.

УДК 159.923:130.2 (045)

Я.І. Ардашова

ВПЛИВ НОВІТНІХ КУЛЬТУРНИХ ФЕНОМЕНІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ПСИХОКУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Національний авіаційний університет

Анотація. Розкриваються особливості виникнення та формування новітніх феноменів культури. Показано, який вплив здійснюють культурні феномени на трансформацію психокультури особистості в інформаційну еру.

Ключові слова: психокультура, особистість, Постмодерн, новітні феномени культури.

Вступ

Сучасна епоха – це епоха трансформації системи цінностей та становлення нового типу особистості. Зміни, що відбулися в останній третині ХХ – початку ХХІ століття, вплинули не тільки на суспільний устрій людей, а й одночасно впливають на психокультуру та духовність особистості. Ці зміни проходили не стихійно і одномоментно, а поступово, чому передувала низка подій, що відбувалися протягом попередніх століть. Насамперед, це технічний та науковий прогрес, урбанізація, збільшення кількості населення та розмах виробництва. Попри безліч позитивних явищ (як НТП та розвиток соціальної сфери) відбувалися і негативні, такі як розгортання вектора спрямованості з цінностей життя на виробництво, гроші, озброєння, нещадне знищення природних ресурсів для збагачення, що призвело до таких катастрофічних наслідків, як Світові війни, ядерна зброя та її використання, природні катаклізми тощо.

Всі ці події сприяли зародженню нової епохи, яку називають інформаційною ерою, постіндустріальним суспільством, епохою Постмодерну, що призвело до появи нових культурних феноменів. Звичайно, не всі культурні феномени ХХІ століття є витвором саме цієї епохи як, наприклад, інформаційна розірваність та інформаційна завершеність. Деякі явища були присутні і раніше, просто їх розвиток не набував масштабного характеру і саме через їх розвиток у ХХІ столітті вони здобули статус феномена (наприклад, віртуалізація, гіперперсоналізація). Оскільки новітні феномени культури лише формуються, актуальним є дослідження їх впливу на трансформацію психокультури особистості в інформаційну еру.

Постановка завдання

Метою статті є розгляд впливу на трансформа-

цію психокультури особистості новітніх феноменів культури. Роль культурних феноменів у становленні особистості є значною, тому що вони впливають на усі аспекти життя особистості, трансформують не тільки її світогляд, систему цінностей, психокультуру, а й духовність. Цікавим для розгляду є те, який вплив чинять ті чи інші культурні феномени Постмодерну на трансформацію психокультури і до яких змін та наслідків це може призвести.

Аналіз досліджень та публікацій

Дослідженням особливостей епохи Постмодерну, проблеми формування новітніх культурних феноменів займалися багато філософів та культурологів, серед них М. Кастельс, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, які окреслюють епоху, яка йде після Модерну, як інформаційну еру, постіндустріальне суспільство, притримуючись більше технократичного погляду. Вони наголошують на змінах, які відбуваються, чи вже відбулися в економіці, у виробництві, у структурі зайнятості працівників. Основною особливістю інформаційної ери є те, що суспільство відійшло від індустріальних (тобто виробничих) стосунків та перейшло до інформаційних.

Для О. Вайнштейна, В. Вельша, Ф. Гваттарі, Ж.Дельоза, Ж. Дерріда, Л. Дротянко, Г. Заїченко, С. Зенкіна, П. Козловські, Г. Косікова, Г. Кюнга, Ж.-Ф. Ліотара, В. Лук'янця, В. Ляха, Б. Маркова, В. Матяха, М. Савельєвої, О. Соболя, С. Сулеймана, Л. Філіппова, І. Хассана, О. Хоми, А. Якимовича, В. Ярошовець більш характерним є культурно-філософський аналіз тих змін, що відбуваються.

Незважаючи на масштабність досліджень згаданої проблематики, за межами існуючих наукових розвідок залишився такий аспект як вплив новітніх культурних феноменів на трансформацію психоку-